

Berlin včeraj in danes (1965-1989)

Meseca junija 1965 sem se v poletnem in opojnem lipovem vonju sprehajal po prostranih berlinskih ulicah oz. avenijah. Bil sem par dni na nekem evropskem kongresu v zahodnem delu nekdanje nemške prestolnice. Široke ulice, moderni trgi, vrvež in bujna nočna razsvetljava na slavni Kurfürstendamm, glavni arteriji zahodnega Berlina, skoraj v celoti na novo predelanega (z edino izjemo Gedänkniskirche), ki je prej podoba ameriškega velemešta, kot nekdanje cesarske prestolnice Hohenzollernov — da niti ne omenjamo barbarškega diktatorja tretjega rajha.

Vonjave berlinskih lip so nedvomno močno odjeknile in prijetno omamljale mimoidoče. Od Potsdamer Plaza do Brandenburških vrat na aveniji Unter den Linden je mamljiv lipov vonj spremljal potnika vse tja do že postavljenega in še skoraj svežega berlinskega zidu. Vse naokoli v vzhodnem predelu za zidom smrtna tišina in pokopališki mir... Totalna sprememba in zamenjava v sami atmosferi okoli obmejnega pasu.

Marx-Engels Platz. — Po dolgem in mučnem čakanju na podzemski železniški postaji Friedrichsalle se podam počasi na svetlo v vzhodnoberlinsko stvarnost. Povsod mir in tišina, nikjer vrveža ali razigranosti, kot je lahko opaziti v zahodnih berlinskih avenijah. Sedem v Opern Café, porabim par vzhodnonemških mark (po nujni uradni menjavi), pošljem nekaj razglednic z znamko DDR in se počasi pripravljam na povratek v zahodni del.

Podzemska železnica me nato po dolgem čakanju in pregledih odpelje proti zahodnemu Berlinu, mimo reke Spree in dolgih vmesnih postaj. Komaj pozno zvečer se spet oddahnem, ko na Kurfürstendamm ob pivu in klobasi pridem zopet k sebi po tem neprijetnem postanku v Nemški demokratski republiki...

November 1989. Leto pričakovanj, u-pov in pogumnih pobud za »perestrojko« in »glasnost«. Honeckerjev režim se je skupno z berlinskim zidom popolnoma sesul. Nove ideje in politične formule sedaj polnijo ulice in trge vzhodnonemške prestolnice. Želja po svobodi in demokraciji je jasno prodrila v najširše plasti prebivalstva. Mostovi nad Spreo, luteranska katedrala in masivne zgodovinske palače z mo-dločno Humboldtovo univerzo na čelu — vse to vliva danes novega in svežega duha deželji, ki je še do nekaj tednov nazaj dihal najboljši zatoхло ozračje vzhodnega blo-ka.

dalje na 2. strani ■

Za akcijsko enotnost Slovencev v Italiji

Slovenska skupnost je na vse kompo-nente nekdanje enotne delegacije naslovi-la vabilo na dvostranske razgovore za to, da bi našli boljše in učinkovitejše oblike akcijske enotnosti za doseg zaščitnega zakona in rešitev marsikaterih žgočih vprašanj naše narodnostne skupnosti. Ssk v ta namen predlaga sklic slovenskih izvoljenih predstavnikov. O tem je bil govor na zadnji seji strankinega deželnega tajništva, ki je bila 9. novembra v Nabrežini.

O pobudi je poročal deželni tajnik Ivo Jevnikar, medtem ko je deželni svetovalec Bojan Brezigar podal poročilo o delu v deželnem svetu in o hudih težavah, ki bodo nastopile z novim deželnim proračunom zaradi izredno obsežnega klestenja državnih prispevkov.

Slovenska skupnost je v zadnjem času opravila dve akciji v podporo splošne slovenske zahteve po drugačni lokaciji sin-hrotrona, ki ga načrtujejo pri Bazovici. Na problem je opozorila evropskega poslanca Melisa, da bi nastopil tudi v Strassburgu, v Ženevo pa je na komisijo za človekove pravice Združenih narodov poslala spome-nico v podporo protestne peticije prebivalcev Bazovice.

Člani deželnega tajništva so pozitivno ocenili zasedanje izvoljenih predstavnikov Ssk na Plešivem, s čimer se je začela pri-prava na spomladanske upravne volitve. V

široki razpravi je bilo sklenjeno, da do u-pravnih volitev izhaja strankino glasilo v ločenih izdajah za Goriško in Tržaško, saj je treba posvetiti posebno pozornost kra-jevnim vprašanjem številnih pomembnih občin. Za okrepitev organizacijske prisot-nosti, ki terja tudi gmotna sredstva, se bo stranka obrnila s pozivom na aktiviste, iz-voljene predstavnike in somišljenike. Usta-novljen je bil tričlanski upravni odbor.

Deželni tajnik Mladinske sekcije Dam-jan Terpin je poročal o njenem živahnem delovanju. Omenil je tudi aktivno prisot-nost na nedavnem kongresu Zveze socia-listične mladine Slovenije v Portorožu, na katerem so predstavniki MS Ssk s poprav-kom k programskim dokumentom opozo-rili na razmere v zamejstvu.

Evropski poslanec liste manjšin Fede-ralizem Mario Melis, flamski evropski po-slanec Vandemeulbroucke in evropska po-slanca Lombardske zveze Speroni in Mo-retti so oktobra predložili v evropskem parlamentu v Strassburgu osnutek resolu-cije v podporo slovenski ustavi in preno-vitvenem gibanju.

V besedilu se omenjajo amandmaji za utrditev avtonomije in grozeče reakcije v centralističnih krogih, dalje je izražena že-lja, da se v jugoslovanski federaciji spoštu-jejo izbire slovenskih predstavnikov, kate-rim predlog resolucije nato izraža polno vzajemnost.

Zgodovinskega trenda ni mogoče ustaviti

V konferenčni dvorani Formentinijeve-ga gradu v Števerjanu je 10. t.m. na vabilo Slovenske skupnosti in Krožka »Anton Gregorčič« iz Gorice predaval o položaju v Sloveniji in v Jugoslaviji podpredsednik Socialistične zveze delovnega ljudstva Slo-venije Viktor Žakelj. Na večeru, ki ga je vodil strankin deželni predsednik Marjan Terpin, se je razvila tudi živahna razpra-va. Predavatelj je z izredno jasnim in lo-gičnim argumentiranjem poudaril prepri-čanje v nujnost korenitih gospodarskih in političnih sprememb po evolutivni poti. Neko zgodovinsko, gospodarsko in ideološko obdobje se je izčrpalo, za nadaljnji raz-voj v Sloveniji pa je možnost le v izvaja-nju omenjenih neločljivih reform, katerih izraz so tudi ustavni amandmaji. Njihova bistvena vsebina je uvedba pluralizma last-nin, z njo pa političnega pluralizma. Ob poznavanju zgodovine Jugoslavije in nie-ne zapletenosti današnja kriza in razhaja-

nje nista ne nepredvidena in tudi ne ne-pregledna. Za predavatelja Žaklja zgo-dovinskega trenda kljub težavam ni mogoče ustaviti.

Žakelj je prejšnji teden vodil v Rib-nem pri Bledu razgovor ob okrogli mizi s slovenskim metropolitom, ljubljanskim nadškofom Alojzijem Šuštarjem. Pogovor je zadeval položaj v Sloveniji in odnose med Cerkvijo in državo. Med drugim je prišlo na dan, da se bo Cerkev postavila za rehabilitacijo po krivici preganjanih in ob-sojenih duhovnikov v povojnih letih. Za-čela je tudi zbirati podatke o zaplenjenem premoženju Cerkve, in sicer ne o tistem, ki je bilo odvzeto z agrarno reformo ali drugimi zakoni, pač pa povsem samovolj-no. Nadškof je izrazil podporo pluralizmu in slovenski pomladi. Na vprašanje o ve-rouku, ki ga šolski programi ne obsegajo, je dejal, da verni želijo, da bi v šoli ne bilo

dalje na 2. strani ■

RADIO TRST A

■ NEDELJA, 19. novembra, ob: 8.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.30 Kmetijski tednik; 9.00 Sv. maša iz župnijske cerkve v Rojanu; 9.45 Pregled slovenskega tiska v Italiji; 10.00 Mladinski oder: »Lučka na daljnem severu.« (Mimi Malenšek - Marjana Prepeluh); 1.00 Za smeh in dobro voljo; 11.45 Vera in naš čas; 12.00 Narodnostni trenutek Slovencev v Italiji; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.40 V studiu z vami: Sergej Verč; 15.30 Šport in glasba; 17.00 V studiu z vami; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ PONEDELJEK, 20. novembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.40 Pravljica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 In exilium; 10.00 Poročila in pregled tiska; 11.30 Slovenski kantavtorji; 12.00 Naravoslovje malo drugače; 12.40 Mešani zbor Skala iz Gropade; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.30 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Otroški kotiček: »Mojster, nikar!«; 14.30 Gospodarska problematika; 15.10 Ekologija — danes za boljši jutri; 16.00 Slovenski kvintet trobil; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.25 »Mladi val« — radio za vas; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ TOREK, 21. novembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.40 Pravljica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 10.00 Poročila in pregled tiska; 12.00 Z gibanjem v zdravje; 12.40 Škedenjski mešani zbor; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.30 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 16.00 Sodobni slovenski skladatelji; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.25 »Mladi val« — radio za vas; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ SREDA, 22. novembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.40 Pravljica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Otroški kotiček: »Kaj je v ribičevi mreži?«; 14.30 Na goriškem valu; 16.00 Črtomir Šiškovič (violina in viola), Rieko Katsumata (alt) in Igor Lazko (klavir) v našem studiu; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.25 »Mladi val« — radio za vas; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ ČETRTEK, 23. novembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.40 Pravljica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Pot v svet; 10.00 Poročila in pregled tiska; 11.30 Protestne pesmi; 12.25 Priljubljene melodije; 12.40 Zbori Bedricha Smetane; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.30 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 15.10 Jugoslavija 1918-1941; 15.40 Lahka glasba raznih narodov; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.25 »Mladi val« — radio za vas; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ PETEK, 24. novembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.40 Pravljica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 9.00 Folklor jugoslovenskih narodov; 10.00 Poročila in pregled tiska; 12.00 Iz filmskega sveta; 12.40 Zbori Bedricha Smetane; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.30 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Otroški kotiček: »Črno na belem«; 14.30 Od Milj do Devina; 16.00 Glasbena kronika s Hrvaškega; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.25 »Mladi val« — radio za vas; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ SOBOTA, 25. novembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.40 Pravljica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 10.00 Poročila in pregled tiska; 10.10 Komorni orkester Camerata Labacensis iz Ljubljane vodi Stojan Kuret, violist Franc Avsenek; 11.30 Črnske duhovne pesmi; 12.00 Življenje onkraj življenja; 12.40 Zbori Bedricha Smetane; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 »Tam za goro...« — Oddaja iz Benečije, Režije in Kanalske doline; 16.00 Sobotno popoldne — zabavno kulturna oddaja, ki jo vodi Peter Cvelbar; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Sobotno popoldne; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

Izdajatelj: Zadruga z o. z. »NOVI LIST« — Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, št. 157. Odgovorni urednik: dr. Drago Legiša — Tiska tiskarna Graphart Trst, ulica Rossetti 14, tel. 772151

Korenite spremembe v Vzhodni Nemčiji

V Vzhodni Nemčiji se novosti kar vrstijo. Parlament je v ponedeljek, 13. t.m., izvolil novega predsednika, ki ni komunist, in novega ministrskega predsednika. Partija je sklicala izredni kongres, ki bo od 15. do 17. decembra. Potrditi mora novega tajnika Krenza kot tudi novo usmeritev vzhodnonemške politike.

Še vedno se nepregledne množice vzhodnonemških državljanov podajajo v Zahodno Nemčijo v valu nepopisnega navdušenja zaradi simboličnega padca železne zaves. Število beguncev se je korenito zmanjšalo, veliko pa je primerov želje po povratku tistih beguncev, ki zdaj upajo v pravo demokratizacijo. V Lipskem je bila vsekakor tudi v ponedeljek velika manifestacija za demokracijo. Udeležilo se je je od 200 do 300 tisoč ljudi, ki so zahtevali svobodne volitve, konec partijskega monopola in polno svobodo, ne le dovoljenje glede prehajanja meje.

Za izvolitev novega predsednika parlamenta so prvič glasovali tajno, na voljo pa je bilo pet kandidatov, med katerimi ni bil nihče član partije. Tesni sodelavec partijskega in državnega voditelja Honeckerja Sindermann je nemreč odstopil. Za predsednika je bil izvoljen 58-letni predstavnik Kmečke stranke Günther Maleuda.

Za novega ministrskega predsednika je bil soglasno izvoljen bivši partijski tajnik iz Dresdna, 61-letni Hans Modrow. Razpra-

ve, ki jo je neposredno prenašala televizija, se je udeležilo kar 80 poslancev. Med njimi je bil tudi bivši ministrski predsednik Stoph, ki se je z vso vlado umaknil pred dnevi, potem ko jo je vodil od leta 1976. Odpravil je delno avtokritiko zaradi zgrešene gospodarske politike.

Med časnikarji in političnimi komentatorji v Berlinu je danes začela krožiti duhovita definicija. Takole se glasi: »Berlinski zid so bili pred 28 leti zgradili iz točno enakih vzrokov, kot so vzroki za sedanje njegovo porušanje: namreč zato, da bi se nehali beg vzhodnih Nemcev na Zahod.«

Modrow, ki je znan zaradi sodelovanja pri manifestacijah proti režimu v Dresdnu, je obljubil postopne reforme in dialog.

Medtem so v Washingtonu skoraj povsem izključili možnost, da bi predsednik Bush v kratkem obiskal Berlin. Zaradi številnih razlogov bi to ne bilo primerno, so še dodali. Srečanje z Gorbačovom vsekakor ne bo nova Jalta, so zagotovili uradni zastopniki vlade in nadaljevali z izjavo, da Združene države ne mislijo iskoriščati sebi v prid sedanjih prelomov v Vzhodni Evropi, jasno pa je, da se zavzemajo za svobodne volitve.

Svetovalec Brezigar na otvoritvi manjšinskega središča v Walesu

Konec prejšnjega tedna so odprli novo evropsko središče za proučevanje problematike jezikovnih manjšin. Gre za »Središče za manj razširjene jezike v Evropi«, ki ima sedež v kraju Nant Gwrtheyrn, vasi v severnem Walesu. Še pred kakim desetletjem je v tej vasi živelo le nekaj družin rudarjev, zdaj pa je kraj docela prenovljen, tako da so v njem lahko uredili najprej središče za waleški jezik in nato tudi evropsko središče za manjšine. Vse stroške za preureditev je nase prevzela britanska vlada, ki je tudi zagotovila sredstva za njegovo vzdrževanje.

Slovesna otvoritev novega središča v Walesu so se udeležili predstavniki številnih jezikovnih manjšin iz držav Evropske skupnosti. Furlanijo Julijsko krajino sta zastopala deželni svetovalec Ssk Bojan Brezigar in prof. Perini od združenja Julijcev.

Na otvoritvi je spregovoril tudi deželni svetovalec Brezigar, ki je pozitivno ocenil novo poudbo, katere glavni namen je zbirati izkušnje posameznih narodnostnih skupnosti in jih nato posredovati vsem prizadetim manjšinam. Brezigar je zlasti pohvalil prizadevanja britanske vlade in Narodnega sveta Walesa, ki sta se v zadnjih letih odločno zavzela za jezik, kateri je postopno izginjal. Gre za zavest, da je treba ohraniti pri življenju kulturno bogastvo, ki je izrednega pomena za celotno državo,

takšne zavesti pa žal ni opaziti — je zaključil Brezigar — pri mnogih italijanskih politikih.

—o—

Dr. SACHS V JUGOSLAVIJI

Na vabilo predsedstva Jugoslavije je bil na obisku v Beogradu in drugih središčih znani profesor harwardske univerze v Združenih državah dr. Jeffrey Sachs. Sachs bo pripravil poročilo o tem, kako bi bilo mogoče zajeziti inflacijo v Jugoslaviji.

ZGODOVINSKEGA TRENDNA NI MOGOČE USTAVITI

■ nadaljevanje s 1. strani

nobenega proticerkvenega in protiverskega pouka. Vprašanje pa je, kako naj bi šola bila res nevtralna, če so nekatere stvari popolnoma izključene iz pouka.

Berlin včeraj...

■ nadaljevanje s 1. strani

Dežela velikih političnih filozofov 19. stoletja se sedaj osamosvaja. Da bi v bodoče, preko fichtejevskih in heglouških shem o državi prišli v širšo in plodnejšo idejo o novi, združeni in demokratični Evropi — to si vsi želimo!

a. b.

BREZIGAR NA SREČANJU O TRŽAŠKEM KMETIJSTVU

Deželni svetovalec Bojan Brezigar se je udeležil simpozija o tržaškem kmetijstvu, ki ga je v teh dneh organizirala tržaška pokrajina skupno s tržaško univerzo. Obžaloval je dejstvo, da je deželni odbor bil odsoten na tem važnem srečanju, medtem ko so predstavniki dežele vedno prisotni, ko gre za druga vprašanja ali ko gre za kmetijstvo v ostalih pokrajinah. Deželni svetovalec Ssk je v svojem posegu podčrtal, da marsikdo smatra kmetijstvo na Krasu kot škodljivo krajinski zaščiti in da se ne upoštevajo pozitivni vplivi kmetijskih posegov na Krasu za ohranitev okolja. Po Brezigarjevem mnenju gospodarski razvoj Krasa ni v nasprotju s krajinsko zaščito. To trdijo tisti, ki smatrajo zaščito Krasa kot še dodatno omejevanje kmetijstva, medtem ko je pravilno, da zaščito Krasa smatramo tudi kot zaščito Kraševca, ki tam živi in dela. V tej zvezi je svetovalec Ssk pozitivno ocenil namen dežele, da izdela zakon za razvoj Krasa, čeprav smatra, da je namenjena triletna vsota treh milijard lir absolutno premajhna za najnujnejše posege na tem področju.

WALESA V KANADI IN ZDA

Ustanovitelj poljskega sindikata Solidarnost Lech Walesa je iz Kanade prispel v Washington, kjer ga je sprejel predsednik Bush. Ta je gosta označil za duhovnega očeta nove generacije demokratičnih voditeljev na evropskem Vzhodu. Bush je Walesi podelil najvišje ameriško odličje, to je »kolajno svobode«. Walesa bo ostal v ZDA teden dni in se bo srečal s tamkajšnjimi gospodarstveniki. Namen njegovega potovanja je prepričati podjetnike, naj čimveč investirajo v poljsko gospodarstvo. Walesa je tudi govoril pred obema zbornicama na skupnem zasedanju. To čast je doslej imel v vsej ameriški zgodovini le en gost, ki ni bil državni ali ministrski predsednik, in sicer markiz La Fayette pred 165 leti.

GRADNJA AVTOCESTE LJUBLJANA - ZAGREB

Dne 10. t.m. so začeli v Sloveniji graditi nov odsek avtoceste od Ljubljane proti Dolenjski. Gre za šest kilometrov in 700 metrov dolg, zelo zahteven odsek, ki bo šel od konca južne obvoznice pri Ljubljani do Šmarja-Sapa, odkoder je že zgrajen odsek do Višnje gore. Prihodnje leto pa bodo začeli graditi odsek od Višnje gore proti Trebnjemu.

Novi odsek bo potekal vzhodno od sedanje trase Dolenjske ceste in železnice, obsegal pa bo šest nadvozov, tri podvoze, en viadukt, štiri predore in 60 metrov globok vsek na območju gradu Lisičje. Delo naj bi končali v prvi polovici leta 1992.

UMRLA JE DOLORES IBARRURI

V 93. letu starosti je v madridski kliniki pred dnevi umrla znana španska revolucionarka Dolores Ibarruri. Svoje zasebno življenje je žrtvovala za uveljavitev komunizma v Španiji, po zmagi generala Franca se je leta 1939 umaknila v Sovjetsko zvezo, odkoder se je vrnila šele l. 1977.

Slovenski časnikarji pred novimi nalogami

V Žalcu pri Celju so se v soboto, 11. t. m., končali 12. Gorjupovi dnevi, ki jih je priredilo Društvo novinarjev Slovenije. Zadnji dan je bil na študijskih dnevih gost podpredsednik zvezne vlade Živko Pregl, ki je govoril o aktualnih gospodarskih razmerah v Jugoslaviji.

Za letošnje Gorjupove dneve pa je bilo na splošno značilno, da so se skušali vključiti v sedanje dogajanje v Sloveniji in Jugoslaviji ter prispevati svoj delež v procesu depolitizacije in demokratizacije družbenega življenja v Sloveniji in Jugoslaviji. Tako je bil gost na Gorjupovih dnevih predsednik Centralnega komiteja Zveze komunistov Slovenije Milan Kučan, ki je v živahnem in daljšem pogovoru s časnikarji obravnaval aktualne in kočljive probleme slovenske in jugoslovanske družbe ter predvsem prenovo Zveze komunistov, od katere je kljub spremenjenim razmeram še vedno v veliki meri odvisen nadaljnji politični, družbeni in gospodarski razvoj v Sloveniji ter Jugoslaviji. Milan Kučan je odgovarjal na vprašanja, ki so se tikala sedanjega položaja v Sloveniji in Jugoslaviji, odnosov med Slovenijo in Evropo, takoimenovanih napadov na Jugoslovansko ljudsko armado, političnih procesov, enotnega slovenskega kulturnega prostora in drugih aktualnih problemov.

Na Gorjupovih dnevih je vzbudilo veliko zanimanje vprašanje odnosov med časnikarstvom in pluralizmom, pri čemer velja omeniti, da so o tem aktualnem in kočljivem problemu povedali svoje mnenje predstavniki starih in novih političnih sil v Sloveniji. Problem je tem bolj pomemben, ker bodo spomladi v Sloveniji parlamentarne volitve, na katerih bo prvič nastopilo več političnih strank. Časnikarji in na splošno vsa sredstva množičnega obveščanja imajo težavno nalogo, ker morajo zagotoviti nepristranskost, objektivnost in popolnost informacije. To je za slovenske razmere še posebej kočljivo glede na dejstvo, da je bilo časnikarstvo, kot je bilo ugotovljeno v Žalcu, doslej v službi dnevnih politike, medtem ko bo odslej moralo opravljati povsem drugačno nalogo.

Društvo novinarjev Slovenije in pristojna zakonodajna oblast morata v novih

razmerah poskrbeti, da se pred parlamentarnimi volitvami odobrijo norme, ki bodo zajamčile svobodo informacije in njeno nepristranskost ter objektivnost. O tem vprašanju je tekla razprava tudi na občnem zboru Društva slovenskih novinarjev, vendar tako Društvo kot pristojno zakonodajna oblast še čaka naloga, da celotno zadevo uredita z ustreznimi normami.

—0—

TRST MED 2. SVETOVNO VOJNO

V ponedeljek, 20. t.m., se bo na pobudo odborništa za kulturo tržaške pokrajine začel niz pomembnih srečanj, posvečenih Trstu in drugi svetovni vojni. Obsegal bo več pobud letos in prihodnje leto, tako da bo potekal ob 50-letnici svetovnega spopada. Spored je pripravil deželni zavod za zgodovino osvobodilnega gibanja v Furlaniji-Julijski krajini. V ponedeljek bo najprej okrogla miza »Trst v vojni«. To bo nekaka predstavitev pobude. Pozdravila bosta predsednik pokrajine Crozzoli in odbornik Dello Russo. Nato bo imel uvodno poročilo predsednik omenjenega zavoda Silvano Benvenuti. Posegli bodo nadalje predstavniki različnih političnih sil in kulturnih usmeritev, ki naj bi osvetlili zgodovinski spomin tržaškega prebivalstva na takratne dogodke. Govorili bodo Arduino Agnelli, Willer Bordon, Manlio Cecovini, Sergio Coloni in Ivo Jevnikar. Sredi decembra bo vsedržavni seminar na temo »Mesta in vojne: novi viri in metodološki oprijemi«. Januarja bo mednarodno srečanje »Fašizem, Donava in Balkan ob koncu 30-tih let«. Proti koncu prihodnjega leta pa bo mednarodni posvet o Trstu med drugo svetovno vojno. Pokrajina vabi k umerjenemu in poglobljenemu premisleku ter k novi študijski obravnavi, ki naj upošteva večplastne metodološke oprijeme.

VEČER V DSI V TRSTU

V Društvu slovenskih izobražencev bo ponedeljek, 20. novembra, posvečen srečanju z novim koprskim kulturnim drštvom »Istra« ter predstavitvi dveh ekoloških filmov Marije Vogrič. Začetek ob 20.30.

Jesenski zahvalni dan

»Naš planet je dobrina, ki pripada vsemu sedanjemu in bodočemu človeštvu, in očuvanje tega bogstva je tudi pomemben del prizadevanj poljedelskega sveta«. To misel je v nedeljo, 12. t.m., izrekel papež Janez Pavel II. po mašnih obredih v cerkvi svetega Petra v Rimu. S tem se je navezal na »jesenski zahvalni dan«, ki je v Italiji že dolgoletna tradicija ob pospravi pridelkov. V naših krajih ga poznamo tudi kot »hvaležnico«.

Osrednja prireditelj, ki jo za to zahvalno nedeljo vsako leto pripravlja Zveza italijanskih neposrednih obdelovalcev, je bila v Assisiju, ob navzočnosti visokih predstavnikov poljedelskega sveta in tudi zastopnikov političnih in cerkvenih oblasti. Vlado je zastopal poljedelski minister Man-

nino, Zvezo neposrednih obdelovalcev njen predsednik Lo Bianco, verske obrede z blagoslovom poljskih pridelkov pa je vodil škof iz Assisija. Ta je v svojem nagovoru povelečeval delo kmečkega stanu, ki je bil prevečkrat v preteklosti nezadostno upoštevan.

Papež Janez Pavel II. pa je prav na ta dan v Rimu proglasil dva nova svetnika. Prvi je poljski frančiškan Chmielkowski, ki je živel v prehodnem času minulega in našega stoletja, druga pa blažena Neža Praška, hči češkega kralja Otokarja I., ki je živel v 12. stoletju in se je vse življenje posvečala skrbi za revne in bolne ljudi. Za to priložnost je prišlo v Rim več tisoč romarjev iz Češkoslovaške, navzoča pa je bila tudi vladna delegacija iz Prage.

Narodne manjšine in Evropa

Na filozofski fakulteti v Trstu je bila 10. t.m. okrogla miza na temo »Narodne manjšine v skupnem evropskem domu«. Priredila jo je Narodna in študijska knjižnica iz Trsta v sodelovanju z združenjem Italija - Sovjetska zveza. V imenu organizatorjev je uvodoma spregovoril prof. Jože Pirjevec, ki je tudi vodil večer. Obžaloval je dejstvo, da je zaradi obveznosti odpadel poseg sovjetskega zgodovinarja Rašida Kaplanova. Nastopil je nato časninar Luciano Ceschia, ki je spregovoril o manjšinski problematiki z vidika bogatih izkušenj, ki si jih je pridobil kot odgovorni urednik tržaškega »Il Piccolo« in lista »Alto Adige«. Avstrijski državni funkcionar Heinz Tichy je orisal manjšinsko problematiko v Avstriji. Omenil je spremembe, ki nastajajo v zadnjih časih, ko se na Vzhodu rušijo dosednji sistemi, in izrazil prepričanje, da bo morala manjšinsko vprašanje reševati celotna Evropa, saj gre za problem, ki v večji ali manjši meri zadeva vse. Tako Ceschia kot Tichy sta v svojih posegih opozorila na dejstvo, da je manjšinstvo tudi psihološko vprašanje. Osebni svet posameznika, ki se je rodil kot pripadnik narodne manjšine, je osvetlil pod-

dalje na 7. strani ■

INTERPELACIJA POKRAJINSKEGA SVETOVALCA DR. HAREJA

»Tržaške pokrajinske uprave, ki so si sledile od 70. let in so bile izraz raznih večin, so vabila za razne pobude, koncerte in druga srečanja pošiljale slovenskim ustanovam in posameznikom v italijanščini in slovenščini. Še posebej je to veljalo za pobude, ki so bile posredno ali neposredno povezane tudi s slovenskim delom prebivalstva, kot so kmetijstvo, šolstvo, kultura in podobno.

Zato sem z velikim presenečenjem ugotovil, da so slovenska društva, ustanove in posamezniki prejeli vabilo za udeležbo na posvetu o tržaškem kmetijstvu in njegovi bodočnosti, ki bo 14. t.m. v prostorih Pomorske postaje v Trstu, **samo v italijanščini**, čeprav je vsem znano in obče priznано, da je pretežna večina kmetovalcev na Tržaškem Slovencev.

Ne želim biti polemičen za vsako ceno, toda na žalost ugotavljam, da je bilo treba čakati komaj pičlo leto po umestitvi novega pokrajinskega odbora brez slovenskega predstavnika, da je tudi to ustanovo zajelo ozračje zaprtosti do slovenske stvarnosti in še posebej do javne rabe slovenskega jezika, tj. jezika dobršnega dela tržaške pokrajine.

To dejanje pomeni nedopusten korak nazaj in hkrati zapostavljanje slovenske manjšine v naši pokrajini in njenih osnovnih pravic, ki so priznane v ustavi in v mednarodnih dogovorih.

Glede na vse gori povedano vabim predsednika in odbor, da pojasnita, kako in zakaj je prišlo do opisanega primera diskriminiranja jezika slovenske manjšine in kaj nameravata ukreniti, da se zagotovi nadaljevanje spoštovanja pravno priznanih in stvarno uveljavljenih pravic pripadnikov slovenske narodne skupnosti v okviru delovanja te krajevne ustanove, pristojne na celotnem pokrajinskem ozemlju.«

Otvoritev razstave o posojilnicah na nabrežinskem Krasu

V petek, 10. t.m., je nabrežinska posojilnica v sklopu proslav ob 100-letnici delovanja pripravila zanimivo in lepo razstavo dokumentov o posojilnicah na Krasu. Pred otvoritvijo razstave je bila v župnijski dvorani v Nabrežini okrogla miza o zadnji Waltritschevi knjigi »Posojilnice na nabrežinskem Krasu«. Razpravo je vodil prof. Zvonko Legiša, ki je tudi sicer skrbel za koordinacijo vseh prireditelj ob stoletnici posojilnice, udeležili pa so se še sam avtor knjige Marko Waltritsch, prof. Aleš Breclj, prof. Aleš Lokar in časninar Marko Tavčar. Razpravljalci so vsak s svojega stališča osvetlili takratni položaj na Krasu in pojasnili, kako ter zakaj so se ustanovile med Slovenci posojilnice, ki so tako uspešno delovale in se razvijale. Govora je bilo tudi o splošnih razmerah po Krasu pred in neposredno po prvi svetovni vojni do fašizma, ko je na vseh področjih nastopilo najbolj črno obdobje tako za narodnostni razvoj kot tudi za ekonomski razvoj Slovencev, saj so nam takrat zaprli ali nasilno korenito spremenili vse slovenske ustanove. Posojilnice so po drugi vojni začele spet delovati in tiste, ki so prestale še zadnje krizno obdobje med kominformom, so se razvile izredno hitro in dosegle kar zavidljive uspehe, tako da jih danes upoštevajo tudi italijanski sodržavljani in ustanove. Prof. Lokar je na koncu poudaril, da morajo naši bančni zavodi izdelati nove, moderne razvojne načrte, da leta 1993 ne bodo nepripravljeni, ko bodo v državah EGS odpadle vse carinske pregrade in bo res nastalo veliko enotno tržišče.

Predsednik Zidarič se je zahvalil udeležencem diskusijskega večera kot tudi vsem, ki so pripomogli k uspešni proslavi

100-letnice Hranilnice, ter vse prisotne povabil na ogled razstave, ki je v dvorani Igo Gruden ter je odprta vsak dan od 9. do 12. ure ter od 16. do 19. ure. Razstavo si je brez dvoma vredno ogledati, saj je tudi za »laika« izredno zanimiva.

n. k.

—o—

MARTINOVANJE OB LEPEM VREMENU

Lepo vreme je v soboto, 11. t.m., privabilo veliko ljudi na Prosek za tradicionalno martinovanje. Ob svetem Martinu je še zlasti na Proseku zelo živahno s kramarskimi stojnicami, osmicami in prodajo prašičev na Deviščini. Na žalost ta dan ni deloval zabavišni prostor. Lepo vreme pa je tudi v nedeljo, 12. t.m., privabilo veliko ljudi.

NOVI ŽUPAN V MILJAH BO SOCIALIST?

Krščanska demokracija, socialisti, republikanci, socialni demokrati in Lista za Milje so dosegli sporazum o osnovanju koalicije v miljskem občinskem svetu. Nova koalicija lahko računa na 18 svetovalcev od skupnih 30. Novi župan bo pripadal socialistični stranki. Kaže, da bo to sedanjí predsednik upravnega odbora Krajevne zdravstvene enote v Trstu Rossini.

SOŽALJE

Ob izgubi dragega očeta dr. Danila Brezigarja izraža deželno tajništvo Slovenske skupnosti globoko občuteno sožalje deželnemu svetovalcu in županu Bojanu ter ostalim svojcem.

Izvršni odbor Slovenske skupnosti o diskriminiranju slovenščine

Pokrajinski izvršni odbor Slovenske skupnosti v Trstu je na zadnji seji obravnaval politični položaj v tržaških upravah, v katerih vse bolj prihaja do izraza zaprtost ali v najboljšem primeru ignoriranje slovenske stvarnosti. Zadnja dva najbolj značilna primera sta donkihotsko sprenevanje glede pravice slovenskih izvoljenih predstavnikov v rajonskem sosvetu Škedenj - Čarbola ter samo italijanska vabila pokrajinskega odborništvu za kmetijstvo na posvet o tržaškem kmetijstvu, ki je bilo 14. t.m. na Pomorski postaji. K temu lahko dodamo še dvojno mero tržaške občine pri skrbi za obnovitev cestnih smerokazov v Sv. Križu, kjer je poskrbela za namestitve novih samo v italijanščini, a po drugi strani pusti propadati dvojezično tablo z imenom vasi, ki je ena izmed treh (Sv. Križ, Trebče, Bazovica), katere je ista tržaška občina postavila v času županovanja inž. Spaccinija na odločno zahtevo Slovenske skupnosti pred vstopom v takratno koalicijo levega centra.

Izvršni odbor Ssk ne samo odločno obsoja zgoraj omenjene primere diskriminacijskega odnosa tržaške občine in pokrajine do slovenskega prebivalstva in njegovega jezika, temveč tudi opozarja politične sile, ki vodijo omenjeni krajevni ustanovi, na odgovornost zaradi kršenja osnovnih pravic Slovencev.

Ssk nadalje ugotavlja, da vlada prava zmeda v glavni skupščini Krajevne zdravstvene enote, kjer so že trikrat odložili sejo o obračunu zaradi nesklepčnosti. To dejstvo dokazuje, da upravni odbor te ustanove, v katerem poleg predstavnikov vladnih strank sedi tudi zastopnik KPI, ni sposoben zagotoviti zadostne prisotnosti svetovalcev na sejah skupščine.

Izvršni odbor Ssk je obširno razpravljal tudi o pripravah za izdelavo nove splošne variante k regulacijskemu načrtu tržaške občine. Ker je to vprašanje temeljne važnosti zlasti za okoliške kraje, ga bo Ssk poglobila skupno s svojimi rajonskimi svetovalci in drugimi krajevnimi predstavniki.

NAGRADA PROF. SERGIU TAVANU

Center za ohranjanje ljudskih običajev v Podturnu v Gorici podeljuje vsakoletno nagrado najbolj zaslužni osebnosti za preučevanje, ohranjanje in ovrednotenje ljudske kulture. Letošnji dobitnik je umetnostni zgodovinar in univerzitetni profesor Sergio Tavano, ki na tržaški univerzi predava krščansko arheologijo in zgodovino bizantinske umetnosti. Sicer je Sergio Tavano znan raziskovalec goriških starin. Kot Goričan je namreč veliko svojih študij posvetil prav Gorici ali njeni neposredni okolici. Pred kratkim je n.p.r. sodeloval na mednarodnem srečanju na Sveti Gori, kjer je osvetlil mariološko ikonografijo na Goriškem in še posebej v Ogleju ter cerkvah, ki so bile v neposredni zvezi s patriarhi prve oglejske Cerkve.

O SV. GORI V DSI

Nedavni simpozij ob 450-letnici božje poti na Sveti gori pri Gorici je v ponedeljek, 13. t.m., oživel triglasno z nastopom zgodovinarjev dr. Branka Marušiča in prof. Petra Stresa ter umetnostnega zgodovinarja Marka Vuka na večeru Društva slovenskih izobražencev v Trstu. Prikazali so pisano zgodovino cerkve in samostana, mistične podobe in umetnostne vrednote, kar je vse močno zraščeno s splošno primorsko zgodovino.

Z željo širiti prostor slovenske kulture preko njenih jezikovnih mej

ZALOŽNIŠTVO TRŽAŠKEGA TISKA

predstavlja slovenske novosti v italijanščini:

Vladimir Bartol — ALAMUT

Srečko Kosovel — FRA IL NULLA E L'INFINITO

France Bevk — CREPUSCOLO

Marija Pirjevec — TRUBAR, KOSOVEL, KOCBEK e altri saggi sulla letteratura slovena

Pavel Petričič — PER UN PUGNO DI TERRA SLAVA

Pavel Stranj — LA COMUNITA' SOMMERSA - Gli Sloveni in Italia dalla A alla Z

Italijansko knjižno bero smo predstavili v okviru Slovenskega knjižnega sejma

v četrtek, 16. novembra,
v Cankarjevem domu v Ljubljani

ISČEJO DELA ZORANA MUŠIČA

Moderna galerija v Ljubljani išče zgodnja dela Zorana Mušiča. Umetnik je letos februarja slavil svojo osemdesetletnico in ta njegov jubilej namerava Moderna galerija proslaviti tako, da bo organizirala razstavo Mušičevih zgodnjih in zato manj poznanih del.

Zoran Mušič se je rodil v Gorici, akademijo je končal v Zagrebu leta 1934 ter prva leta preživel v Mariboru, kjer je bil povezan s tamkajšnjim klubom Brazda, nato se je preselil v Ljubljano, kjer se je zblizal s skupino, ki si je nadela naslov Neodvisni. V tej dobi je Mušič veliko upodabljal Španijo in Dalmacijo ter seveda Maribor.

Mestna galerija iz Ljubljane prosi za sodelovanje vse lastnike Mušičevih del, da bi kar najbolje lahko osvetlili njegovo ustvarjalnost v obdobju od leta 1935 do konca vojne. Razstavo zgodnjih Mušičevih del nameravajo prirediti spomladi prihodnjega leta.

Tudi humanitarne ustanove se spotikajo nad našim jezikom

V letošnjem septembru je Sekcija prostovoljnih krvodajalcev v Sovodnjah praznovala 12. obletnico ustanovitve. Sekcija je sicer včlanjena v Goriško združenje krvodajalcev, a deluje samostojno in združuje slovenske krvodajalce, ki so bili prej včlanjeni v razna društva po Goriškem. Izkaznice in druge listine sovodenjske sekcije so seveda dvojezične. Prav tako dvojezičen je bil tudi prispevek, ki ga je pripravila sovodenjska sekcija za brošuro, katera je izšla ob 30. obletnici krvodajalstva na Goriškem.

Za brošuro je vladalo med našimi krvodajalci in tudi med prebivalstvom precejšnje zanimanje, saj smo bili prepričani, da ne bo težav zaradi dvojezičnega prispevka sovodenjske sekcije. Pa le ni bilo tako. Ponovilo se je to, kar se običajno dogaja na tako imenovanem političnem prizorišču, ko gre za priznanje pravic slovenske manjšine v Italiji. Brošuro so predstavili 15. avgusta v goriškem Avditoriju. Najprej so se spotikali nad prispevkom v slovenskem jeziku, češ da zanj ni prostora v brošuri. Šele na odločno zahtevo predstavnikov sovodenjske sekcije so gospodje pri Združenju v Gorici našli rešitev, ki nikakor ni bila najboljša in je po mnenju podpisanega bila celo žaljiva za pripadnika slovenske narodne skupnosti in krvodajalca. Besedilo v slovenščini je bilo potisnjeno prav na skrajni konec brošure (celo za kazalom). Zanimivo je dalje, da so na proslavi v Avditoriju delili dve vrsti brošure: eno brez prispevka v slovenščini, drugo pa s slovenskim prispevkom. Zadnja je seveda bila namenjena članom sovodenjske sekcije.

Sovodenjska sekcija ima danes 112 članov. Podpisani ji pripadam od ustanovitve leta 1977. Če le morem, se udeležujem pre-

davanj, dobrodelnih večerov, proslav in srečanj, ki jih prireja sekcijski odbor. Praviloma sem prisoten tudi na obiskih, ki jih sekcija opravlja po Goriškem. Ob takih priložnostih imaš možnost, da se srečaš z mnogimi, tudi vidnimi predstavniki javnega življenja. Vsi ob takih priložnostih na vsa usta poudarjajo, da med krvodajalci ne smejo obstajati nobene razlike, da mora krvodajalstvo rušiti pregrade med narodi, da mora priti do sožitja med tu živečo večino in manjšino. Gre seveda za lepe besede, ki jim pa ne sledijo ustrezna dejanja. Če komu kratiš pravico do materinščine, je jasno, da vzbudiš v njegovem srcu ogorčenje. Tem večje ogorčenje pa nastane, če to pravico kratiš humanitarne ustanove.

Krvodajalec ima za geslo: »Daruj kri, da rešiš živlejnje«. Krvodajalec se dejansko razdaja bližnjemu, pri čemer ne prihaja v poštev ne narodnost ne barva kože. Krvodajalcu je dostojanstvo človeka sveto. Zato mora tudi spoštovati materin jezik vsakega človeka.

Remo Devetak

Vljudno vabimo na 31. revijo goriških pevskega zborov

CECILIJANKO

Odvijala se bo v Gorici - deželni avditorij v soboto, 18. novembra, od 20.30 in nedeljo, 19. novembra, ob 16. uri.

Sodelujejo tudi zbori iz Furlanije-Juljske krajine, Slovenije in Koroške.

ZVEZA SLOVENSKE
KATOLIŠKE PROSVETE
GORICA

Letošnja zbirka Goriške Mohorjeve družbe

Bliža se konec leta in v kratkem bodo razne založbe izdale koledarje za prihodnje leto. Med temi je tudi Goriška Mohorjeva družba. V nekaj tednih bomo na domačem knjižnem trgu lahko dobili letošnji knjižni dar. Poleg koledarja, v katerem bomo letos lahko prebrali nekaj zanimivih pričevanj, zgodovinskih člankov in gospodarskih študij in drugih prispevkov, izdaja Goriška Mohorjeva družba drugi del spominov odvetnika Miloša Vauhnikarja »Pe-fau«. V letošnjem drugem delu nadaljuje pripovedovanje o doživljajih pred, med in po drugi svetovni vojni. Poleg zanimivih zgodovinskih zapisov bomo v tej knjigi našli tudi mnogo osebnih doživetij ter spominov na brata Vladimira Vauhnikarja, ki je bil, kot znano, do Hitlerjevega napada na Jugoslavijo jugoslovanski vojaški ataše v Berlinu ter nato zaprt in preganjan. Drugi del spominov »Pe-fau« bodo torej verjetno poživili zanimanje za to osebnost, o kateri smo v zadnjih mesecih lahko brali nekaj zapisov tudi v ljubljanskih časopisih.

Druga letošnja knjiga je zbirka novel

in črtic tržaške pisateljice Zore Tavčar. Knjiga, ki jo je zelo okusno opremila Veselka Šorli Puc, ima naslov »Ob kresu življenja«. Poleg nekaterih že objavljenih del, ki smo jih lahko pred leti brali v raznih zamejskih revijah in listih, je avtorica poskrbela za nekaj novih del. Iz vseh se ob izbrusenem jeziku odraža izredna ženska občutljivost in intuicija ter prefinjena humorna žilica, tako da bo imel bralec veliko veselja.

Kot četrta knjiga letošnje zbirke bo izšel 15. snopič Primorskega slovenskega biografskega leksikona, ki ga ureja profesor Martin Jevnikar in ki bo letos vseboval gesla od Suhadolc do priimkov, ki se začenjajo s črkama Te.

Goriška Mohorjeva družba se pripravlja tudi na bližnji knjižni sejem v Ljubljani, na katerem bo letos prvič uradno sodelovala. V prvi vrsti gre za Primorski slovenski biografski leksikon, ki ga v zadnjih mesecih lahko nabaviš tudi v Sloveniji, kar seveda bistveno prispeva k razširitvi te pomembne znanstvene publikacije Goriške Mohorjeve družbe.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Različne narodne skupine v skupnem kulturnem prostoru Dunaja in Budimpešte

Dunajska delovna skupnost za narodnostna vprašanja prireja že od leta 1981 ob avstrijskem državnem prazniku 26. oktobru simpozije o problematiki narodnih manjšin v Avstriji in drugod. Letos so v slavnostni dvorani stare dunajske mestne hiše številni strokovnjaki za manjšinska, zgodovinska in jezikoslovna vprašanja razpravljali o različnih narodnih skupinah v skupnem kulturnem prostoru Dunaja in Budimpešte. Tema je nadvse aktualna, saj je več kot očitno, da se Srednja Evropa nahaja na vidnem prelomu in na poti v odprto in demokratično oblikovanje neke skupne bodočnosti na podlagi avtohtonih različnosti, ki so značilne za številne narodnosti na tem prostoru.

Lepo vreme tokrat na simpozij ni privabilo rekordnega števila obiskovalcev, vendar so zanimiva predavanja živo nagovorila navzoče, med katerimi so bili vidni predstavniki vseh štirih glavnih avstrijskih narodnih manjšin na Dunaju, slovenske, gradiščansko-hrvaške, češke in madžarske, ter številni gosti. Po pozdravnih besedah predstojnika prvega dunajskega mestnega okraja dr. Richarda Schmitza in predsednika skupnosti za narodnostna vprašanja in referenta za vprašanja narodnih skupin v uradu zveznega kanclerja dr. Heinza Tichyja je prof. dr. Monika Glettler iz Münchna predavala o pomenu številnih etničnih skupin pri zgodovinskem oblikovanju skupne dunajske kulturne podobe, pri čemer ni pozabila omeniti tudi pomembnega slovenskega doprinosa. Profesor dr. Károly Vörös in dr. Mária Zsilák iz Budimpešte sta poročala o večjezičnosti madžarskega glavnega mesta. Dr. Zsilák se je obširneje ustavila tudi pri trenutnem položaju narodnih skupnosti v Budimpešti in omenila, da je v srbohrvaškem časopisu »Narodne Novine« zadnja stran redno natisnjena v slovenskem jeziku. Budimpešta, ki se je iz močno nemškega mesta sredi prejšnjega stoletja postopoma razvila v središče madžarskega naroda, je še vedno mesto s posebnim narečjem, v katerem je veliko nemških izposojenk. O tem je zanimivo predaval profesor dr. József Herman.

Za Slovence je bilo najbolj zanimivo predavanje našega rojaka, znanega slavista in graškega univerzitetnega profesorja dr. Stanislava Hafnerja. Predavatelj je razčlenil razvejan znan-

stveni in kulturni doprinos Slovencev in Hrvatov k razvoju in podobi avstrijskega glavnega mesta. Opozoril je na številne pomembne Slovence, ki so živeli in delovali na Dunaju. Oblikovali so slovensko narodno zavest in kulturo, velikokrat pa so se vključili tudi v dunajsko življenje. Poleg starih dunajskih univerzitetnih profesorjev - Slovencev iz 17., in 18. stoletja je posebno vidno slovensko ime na Dunaju Jernej Kopitar. Ta veliki knjižničar, učenjak, jezikoslovec in kulturni organizator ni vzpodbudil le reformatorja srbskega jezika in kulture Vuka Karadžiča k vztrajnemu delu, temveč je gojil razvejane stike z znanstveniki po vsej tedanji Evropi. Utemeljil je dunajsko slavistično vedo, ki sta jo Slovenec Miklošič in Hrvat Jagić nato popeljala do evropske veljave. Prešeren, Levstik ter seveda Stritar s prvo novodobno slovensko revijo, dunajskim »Zvonom«, in Ivan Cankar so pomembna literarna imena, katerih usoda se je pletla na Dunaju. Medtem ko so živo posegali v osnovno duhovno dogajanje svojega naroda, so pričali na Dunaju o samosvojesti slovenske kulture. Slovenski arhitekt Plečnik in hrvaški kipar Meštrovič sta študirala in delovala tudi na Dunaju, pozneje pa sta zaslovela daleč po svetu. Na Dunaju sta se ustavila Prežihov Voranc in hrvaški pisatelj Miroslav Krleža, ki je na satiričen način ožigosal anomalije nekdanje Avstrije, a se istočasno pojil tudi z njeno kulturno dediščino. Manj znano je, da so se tudi avstrijski umetniki preko stikov s Hrvati in Slovenci na Dunaju zanimali na južnoslovansko kulturo. Komponist Richard Strauss se je pri operi »Arabella« oprl na hrvaško ljudsko glasbeno izročilo, ki ga je spoznal na Dunaju. Predavanji dr. Hermana in dr. Hafnerja sta sodili v sam vrh dunajskega simpozija o narodnih skupnostih Dunaja in Budimpešte, opozorili pa sta tudi, da tako velika mesta ne nastanejo sama od sebe, temveč le s pomočjo dotoka številnih sosedskih narodov, ki podaré tujemu svetu svoje življenje in energijo, medtem ko se njihove šege in navade postopoma spoje s kulturo velemesta, v katerem živijo in se vse prevečkrat in prehitro asimilirajo. Na to bi morali pomisliti predvsem tisti, ki so izšli iz teh sosedskih korenin, a se danes odlikujejo v boju za neko edino pravilno in čisto kulturno podobo v nemštvu ter se sramujejo svojega izvora. O

Einspielerjeva nagrada prof. Hödlu

V Goršetovi galeriji v Svečah na Koroškem so v nedeljo, 12. t.m., izročili 2. Einspielerjevo nagrado. Priznanje podeljujeta Narodni svet koroških Slovencev in Krščanska kulturna zveza za zasluge pri konstruktivnem sožitju med obema narodoma, zato so nagrade lahko deležni tudi predstavniki večinskega naroda na Koroškem.

Letošnji dobitnik Einspielerjeve nagrade je profesor celovške univerze in profesor za srednjeveško zgodovino Günther Hödl. Slovesnosti so se udeležili vidni predstavniki kulturnega in znanstvenega življenja na Koroškem, med katerimi so bili celovški škof Kapellari, sedanji rektor celovške univerze in jugoslovanski generalni konzul. Utemeljitev za podeljeno nagrado je

podal predsednik Krščanske kulturne zveze Zerzer, ki je orisal zavzetost nagrajenca za proučitev položaja narodnih skupnosti v Avstriji.

Kot rektor je prof. Hödl navezal stike z ljubljansko in tržaško univerzo. V številnih člankih in javnih posegih je zagovarjal manjšini naklonjena stališča. Za te zasluge si je prof. Hödl zaslužil nagrado, ki sestoji iz listine in Einspielerjevega reliefa, katerega je svoj čas izdelal rajni kipar France Gorše. Spregovoril je tudi nagrajenec, ki je dejal, da se bo odslej še bolj zavzemal za to, da bi večinski narod bolje poznal manjšino in njeno kulturno bogastvo. Kulturni del sporoda sta s kitaro in flavto oblikovali Marija in Lucija Feinig.

dejstvu, da je Dunaj nastal tudi s pomočjo močnega slovanskega doprinosa, je opozoril dr. Jakob Ebner iz Linza. Poročal je o starih slovanskih izrazih v nemškem dunajskem narečju, na primer o tem, da beseda »Jause« izvira iz slovenskega izraza »južina«, izraz »Schinakel« za čoln pa iz staroslovanskega čolnek, oziroma prevzete ga madžarskega csónak. Istega slovanskega izvora je tudi izraz »Zille«, ki je nastal iz staroslovanskega »Čilno« — in tako naprej. Ob koncu je dr. Károly Cserján opozoril na številne osebnosti madžarskega rodu, ki ta čas žive na Dunaju. Med njimi je tudi znani pisatelj György Sebestyén, ki je predsednik avstrijskega PEN-kluba.

Simpozij je razkril skupne korenine in podobne značilnosti Dunaja in Budimpešte, opozoril pa je tudi na dejstvo, da sta se obe mesti izoblikovali iz žilavega napora številnih narodov. Prav je, da simpozij prireajo ob avstrijskem državnem prazniku. Potrebno je, da se Avstrijci zavedó svojih korenin, ki niso nemško enotne, temveč izvirajo iz razvejanega utripa narodov in narodnosti, ki sestavljajo Srednjo Evropo.

Lev Detela

Priznanje slovenski literaturi

23. oktobra je bilo dunajsko kulturno življenje zapisano slovenski literaturi in njenim problemom. Priznani avtorji in kulturni organizatorji iz Ljubljane so v okviru prijateljskih posredniških stikov, ki jih gojita avstrijsko-jugoslovansko društvo in avstrijski PEN-klub na dobro obiskanem literarnem večeru v palači Palfy brali iz svojih del. Nastopili so predsednik društva slovenskih pisateljev Rudi Seligo, glavni urednik »Nove revije«, pesnik in publicist Niko Grafenauer, pisatelj in pesnik Branko Hofman ter kritik in esejist Andrej Inkret, ki je pripravil esej o sodobni slovenski liriki, spregovoril pa je tudi o slovenski literaturi na sploh. Omenil je ambivalentnost slovenskega pesništva, njegovo tradicionalno nagibanje k takoimenovani orfičnosti, a tudi njegov pomen pri oblikovanju kritike obstoječega. Razpon med igro z jezikom in problematizacijo bivanja sodi h karakterističnim značilnostim sedanjega slovenskega literarnega utripa. Prireditve je potekala dvojezično. Slovenski gostje so prebrali odlomke iz lastnih del v slovenščini, nakar so dunajski igralci predstavili slovensko književnost v izbranih prevodih. Prebrali so tudi pesmi Vena Tauferja, ki se zaradi bolezni prireditve ni mogel udeležiti. Predsednik slovenskega društva pisateljev Rudi Seligo se je zahvalil navzočim, med katerimi so bili tudi predsednik avstrijsko-jugoslovanskega društva, nekdanji avstrijski zvezni minister Heinz Fischer ter predstavniki jugoslovanskega veleposlaništva na Dunaju, za naklonjenost, ki jo je razumel kot podporo slovenskim pisateljem in izobražencem pri boju za demokratizacijo življenja v Sloveniji in pri tvornem vključevanju v širši evropski kulturni prostor.

Po sprejemu pri avstrijskem ministru za znanost dr. Busku in po srečanju s politiki v dunajski mestni hiši je 24. oktobra v dunajskem slovenskem trgovskem in kulturnem središču »Domus Slovenica« sledil zanimiv posvet slovenskih pisateljev z avstrijskimi avtorji in kulturnimi novinarji.

V Dunajskem krožku, ki se ga udeležujejo slovenski izobraženci, pa sta 20. oktobra sprego-

dalje na 8. strani ■

Gospodarsko sodelovanje med Italijo in Jugoslavijo

V Trstu se je 10. t.m. končalo 56. zasedanje mešanih italijansko-jugoslovanske in jugoslovansko-italijanske trgovinske zbornice ITALJUG-JUGITAL. Na plenarnem zasedanju so udeleženci, med katerimi je bilo kar 500 gospodarskih operaterjev z obeh strani meje, veliko pa je bilo še zastopnikov krajevnih in osrednjih oblasti, odobrili sklepno resolucijo in dokumente delovnih skupin, ki so obravnavale posamezne sektorje.

V dokumentih je izraženo zadovoljstvo nad odličnimi dobrososedskimi odnosi med Italijo in Jugoslavijo ter nad sodelovanjem, ki je bilo doseženo. Daje se nadalje priznanje že uveljavljenim ali snujnim se gospodarskim in zakonodajnim reformam v Jugoslaviji, ki so liberalizirale gospodarsko kooperacijo in trgovinske izmenjave.

Kar zadeva trgovinske izmenjave in maloobmejni promet, je v resoluciji zapisano, da jih je treba še okrepiti. Maloobmejne izmenjave so letos doslej upadle za skoraj 40 odstotkov, zato udeleženci pozivajo oblasti, naj posežejo za ohranitev tovrstnega prometa na primerni višini, pri čemer naj se vzamejo v poštev tudi drugačne, nove oblike sodelovanja, ki jih omogoča spremenjena jugoslovanska zakonodaja.

Za boljše poznavanje zakonodajnih novosti v Jugoslaviji se udeleženci zavzemajo, da bi priredili strokovni seminar v Milanu. Italijanski operaterji bi tako mogli do potankosti spoznati vse nove možnosti. Od

lanskega srečanja mešanih trgovinskih zbornic je bilo podpisanih 49 novih pogodb med italijanskimi in jugoslovanskimi ali pa med mešanimi podjetji. Tudi trgovinske izmenjave na podlagi pogodb o industrijski kooperaciji so se povečale za četrtnino.

Žal so neizkoriščene možnosti memorandumu Gorja - Mikulić, zato bi bilo nujno poenostaviti in pospešiti postopke za izkoriščanje možnosti, ki jih ponuja.

Kar zadeva bančništvo, je v dokumentu rečeno, da sta bančna sistema obeh držav pred velikimi novostmi. Z reformo v Jugoslaviji, ki bo stopila v veljavo 1. januarja 1990, se bo bančni ustroj močno približal zahodnim vzorcem. Italijanske banke pa so pred sprostitevjo tržišča blaga, kapitalov in uslug v okviru Evropske skupnosti.

Nujno bi bilo, poudarjajo še udeleženci zasedanja ITALJUG-JUGITAL, poenostaviti postopke za kredite, njihovo zavarovanje in izkoriščanje pri italijanskem izvozu. Izboljšati je treba mehanizme avtonomnih računov. Na zavarovalniškem področju pa se že ponujajo možnosti mešanih družb in pogodb o sodelovanju.

Slovenski zamejski gospodarstveniki so bili močno prisotni na zasedanju in so pri njem sodelovali tudi z referati in posegi. Žal je prišlo tudi do dovolj razvidnih izrazov negodovanja ob uporabi slovenščine pri nastopu predstavnika Slovenskega železnega gospodarskega združenja, vendar je vsebina posegov tukajšnjih slovenskih operaterjev vzbudila veliko pozornost.

EVROPSKI PARLAMENT IN SLOVENSKA USTAVA

O novi slovenski ustavi in o pritiskih na Slovenijo iz centralističnih jugoslovanskih krogov bo govor tudi v Evropskem parlamentu. Italijanski evropski poslanec Liste manjšin »Federalizem« Mario Melis s Sardinije, evropska poslanka Lombardske zveze in belgijski flamski poslanec so namreč že oktobra predložili v Strassburgu osnutek resolucije, v kateri je izražena podpora slovenski ustavi in slovenski samoodločbi. Dokument predlaga, da bi Evropski parlament izrazil Sloveniji polno solidarnost.

KOMUNISTI NA KOSOVU

Delegati 15. konference Zveze komunistov Kosova so po dolgi polemični razpravi izvolili novi 77-članski pokrajinski partijski komite. Pri prvem glasovanju so prejeli kandidati srbske narodnosti manj glasov, kot je bilo predvideno, zato je prišlo do polemik, ki jim je sledil sklep, da se pokrajinski komite razširi od 71 na 77 članov. Zdaj je v njem 49 Albancev, 19 Srbov, štirje so Črnogorci, dva muslimana, en Turek, en Rom in en Jugoslovan.

NARODNE MANJŠINE IN EVROPA

■ nadaljevanje s 4. strani
predsednik Socialistične zveze Slovenije Ciril Zlobec. Poudaril je, da govori kot pesnik, ki vse življenje spremlja to usode polno življenjsko dramo. Prav zato je bilo njegovo razmišljanje zelo stvarno in ni izražal kakih praznih upanj. Manjšinsko vprašanje, ki je neločljivo povezano z usodnim procesom asimilacije, je rešljivo le v idealnih pogojih, ko večina sprejme manjšinsko stvarnost za nekaj, kar jo dejansko bogati.

JOŽKO ŠAVLI

Zlatorog slovenski simbol

II.

Toda pojavil se je tudi pri Slovencih mladi rod, ki ponovno išče svojo narodno istovetnost, vse tisto, kar mu poseblja slovenska izročila, vrednote, nekdanjo idilo — svojega Zlatoroga. In verjetno niti ne slutijo, kako globoke so njegove korenine, saj so razne razprave in neustrezne kritike njih pravo bistvo v široki slovenski javnosti povsem zameglile.

Namen pričujoče študije seveda ni v tem, da odpre ponovno kritično razpravljanje o pristnosti zgodbe o Zlatorogu. Gre predvsem za to, da Zlatoroga predstavimo kot enega najbolj pristnih narodnih simbolov pri Slovencih, njegov starinski izvor in dejstvo, da je zaslovel tudi pri narodih sosedih, kakor doslej še nobeden drugi slovenski simbol.

NARODNA PRIPOVEDKA

Znani kranjski politik in naravoslovec Karel Dežman (Deschmann), je leta 1868 objavil v uradnem listu »Laibacher Zeitung«, ki je tedaj še v nemški izdaji izhajal v Ljubljani, znamenito pripovedko o Zlatorogu. 1) Uvodoma je navedel, da gre za dobesedni, nemški prevod slovenske pri-

povedke, ki mu jo je bil posredoval neki zbiralec in da živi le še v spominu bovških pastirjev.

V primerjavi z drugimi zgodbami iz ljudske zakladnice je bila pripovedka o Zlatorogu že tedaj nekaj edinstvenega. V njej se bajeslovno izročilo, ki očitno izhaja še iz antike in predzgodovine, prepleta s prizori iz takratnega življenja po gorskih dolinah. V zgodbi nastopajo posebljene naravne sile, ki so nad človekom in nepremagljive. Narava kot celota, kot raj pomeni v svoji skladnosti nekaj svetega: kdor zaradi pohlepa po njenih zakladih izvaja nasilje nad njo, ga zadene pravična kazen in mora umreti.

Prvotna, še nedotaknjena narava je prikazana v idilični podobi rajskega vrta pod Triglavom: v tem vrtu prebivajo bele žene, ki so dobrotnice ljudi v dolini; prelepe trate pa nudijo sočno pašo čredi belih kozá, ki jih vodi Zlatorog, kozel z zlatimi rogovi. In ti rogovi odpirajo pot do skritih zakladov v gorah. Zaradi človekovega pohlepa po zakladih pa je edinstveni gorski raj pod Triglavom za vedno uničen. V tem je očitno odsev prastare zgodbe in tudi svetopisemske prispodobe o izgublje-

nem raju (Zaradi človeka, ki se je pregrešil nad zakoni narave oz. božjimi zakoni).

Pripovedka, v kateri se odražajo tako stare prvine, je po objavi vzbudila veliko pozornost, zlasti še nemškega izobraženstva. In ko se je Rudolf Baumbach, takrat še eden od tolikih nemških pesnikov, doma iz Turingije, iskaje ustrezne tvarine za pesniško priredbo, mudil v Trstu, so ga prijatelji opozorili na Zlatoroga. Pripovedka o tem čudežnem kozlu izpod Triglava je Baumbacha tako navdušila, da jo je pod izvirnim imenom predelal v nemško pesnitev (Leipzig 1877) in z njo prodril v nemško javnost.

Za nemški kulturni svet je bil Zlatorog pravo odkritje, pritegnil je široke sloje izobražencev, ki so tedaj že hodili v gore in občudovali njihovo lepoto in romantiko. Razmahnilo se je bilo že gornišstvo, vzponi na visoke vrhove. O vsem tem so pisali po številnih knjigah in v člankih, nastajala je tkm. planinska književnost. Alpe so vabile in zgodba oz. bajka o Zlatorogu jim je dajala še nekoliko skrivnosten nadih. Obiskovalci Julijcev, ki so poročali v raznih člankih o svojih turah in doživetjih, so na začetku svojih poročil skoraj že praviloma navajali kakšen stih iz Zlatoroga.

Značilno je še, da je Baumbach v svoji pesnitvi ohranil izvirno slovensko obeležje, bodisi gorska imena kakor Triglav ali Komna, kakor tudi imena oseb, ki pa so gorenjska: Špela, Anka, Jaka (v Trenti:

PRIZNANJE SLOVENSKE LITERATURE

▣ nadaljevanje s 6. strani

vorila predsednik Slovenske matice univ. profesor dr. Primož Simoniti in predsednik slovenskega PEN-kluba in tajnik Slovenske matice Drago Jančar o delu in problemih Slovenske matice ob njeni 125-letnici. Naglasila sta, da se Slovenska matica zavestno trudi za še večjo povezavo vseh členov slovenskega naroda od centralne Slovenije vse do zamejstev in zdomstva. V tem okviru pripravlja literarna zgodovinarica dr. Helga Glušič tudi posebno antologijo slovenske zdomske književnosti, kar pomeni prvo resnejše vseslovensko soočenje z značilnim, trpkim in pretresljivim, a tudi dolgo časa zamolčanim.

Ob koncu oktobra so potekale na Dunaju številne prireditve v okviru 42. avstrijskega knjižnega tedna. V slavnostni dvorani mestne hiše so razstavili tudi knjige slovenskih avstrijskih založb Drava, Wieser in Mohorjeva družba. Predstavili so nemške in slovenske izdaje slovenskih in drugih avtorjev, pozornost javnosti pa je vzbudilo tudi novo prozno delo Florjana Lipuša »Jalov pelin«, ki je izšlo pri salzburški založbi Residenz v nemškem prevodu.

V galeriji »Pannonia« je razstavljal priznani koroški slovenski slikar Valentin Oman 17 velikih slik, tehnično odlično izdelanih figur in pokrajin v zamolkih barvah in abstraktnih zarisih. Privlačna razstava slik pokojnega slovenskega slikarja Vena Pilona, ki je bil značilen predstavnik nove stvarnosti v Sloveniji, vabi med 19. oktobrom in 19. novembrom v prostore Avstrijske galerije v dvorcu Zgornji Belvedere na Dunaju.

Lev Detela

Beri - širi - podpiraj »NOVI LIST«

Anca Ivanc...). Baumbachova pesnitev je kljub svoji povsem slovenski vsebini izredno navduševala nemško občinstvo. Narodopisec L. Röhrich ocenjuje Zlatoroga kot eno najbolj branih del v drugi polovici prejšnjega stoletja. Naklada je že za življenje Baumbacha dosegla 50 izdaj v sedemdeset tisoč izvodih (1905). 2) Do druge svetovne vojne pa je že preseгла sto tisoč.

Pesnitev o Zlatorogu, polna pesniških doživetij in napetih trenutkov, je kmalu pritegnila tudi glasbenike. Že 1883 je bila uprizorjena opera z naslovom »Der Trentenjäger« (Trentarski lovec), ki jo je uglasbil Albert Thierfelder. Izvajala jo je potem na svojem koncertu tudi Glasbena Matica v Ljubljani. In kmalu za tem, leta 1885, je skladatelj Viktor Gluth predstavil v Münchnu svojo opero na isto temo in pod istim naslovom; leta 1911 pa jo je na novo predelal in ji dal izvirni naslov »Zlatorog«. Uporabil jo je za svojo opero tudi H. Schmitt. Decembra 1903 je bila v mestu Elberfeld spet uprizorjena opera z imenom »Zlatorog«, ki jo je zložil Georg Rauchecker (libretto O. Hausmann). Berlinski list »Bühne und Welt« je poročal, da je uprizoritev doživela popoln uspeh: opera da je melodično delo, v katerem se odražata strast in razburljivost, pa tudi idiličnost lirskih prizorov. Libretist je obdržal vsa slovenska imena, tako da je imela opera baje prav slovenskonaroden značaj (Slovan

Tržaški slovenski verniki ob hvaležnici

Ob zadnji hvaležnici (12. t.m.) se je lepo število slovenskih vernikov tržaške škofije udeležilo liturgično-evharističnega shoda pri Svetem Justu v Trstu. Kmetje, vrtarji in vinogradniki so k oltarju ponesli svoj letošnji dar v zahvalo za dobro letino in poslušali besedo škofa Bellomija, ki je opozoril na pomen vsakoletnega srečanja pri Svetem Justu za pastoralno življenje slovenske verske skupnosti. Škof se je spomnil ljudskega misijona, s posebnim poudarkom pa je opozoril na medškofijsko zborovanje treh Benečij. Naglasil je potrebo po aktivni udeležbi slovenskega dela tržaške Cerkve pri tem zborovanju, da bodo tudi slovenski verniki deležni spodbud za svojo duhovno rast.

Spričo velikih pretresov in upadanja vrednot, ki so zrahljali že uveljavljeno zve-

zo med slovenskim narodom in krščanstvom, bo treba krepiti korenine s sklicevanjem na svojo kulturno identiteto in z vračanjem k bogatemu izročilu, ki ni ne abstraktno in niti ne preživeto. Ker evangeljska radikalnost ni dobrodošla niti med verniki, je potrebna nova evangelizacija. Napovedano škofijsko zborovanje treh Benečij bo služilo temu namenu — je še poudaril škof Bellomi — če se bo slovenski del tržaške Cerkve znal izogniti nevarnosti, da samo spremlja dogajanje od strani, in če bo znal zaživeti bratsko edinost v pastoralnem življenju.

Pri hvaležnici so se z množično prisotnostjo znova izkazali skavti in skavtinje v krojih ter svetoivanski otroški zbor z lepim petjem.

—o—

KANCLER KOHL NA POLJSKEM

Zahodnonemški kancler Helmut Kohl se je v soboto, 11. t.m., vrnil v poljsko prestolnico, da bi nadaljeval državniški obisk, ki ga je bil začasno prekinil zaradi najnovejših dogodkov v Nemški demokratični republiki. Najprej je bil na obisku v Sleziji, kjer se je v vasi Krzywowa udeležil verskega obreda, ter nato odšel v Čenstohovo. V večernih urah se je vrnil v Varšavo na sestanek s poljskim predsednikom Jaruzelskim. Državnika sta govorila o odnosih med državama, ki ju predstavljata, pa tudi o dogajanju v Vzhodni Nemčiji po zgodovinskem odprtju meja. V torek, 14. t.m., je Kohl šel v Auschwitz, nato je skupno s poljskim ministrskim predsednikom Mazowieckim podpisal izjavo o normalizaciji odnosov po drugi svetovni vojni.

PAPEŽ IN ZADRUŽNISTVO

V Rimu je bila v soboto, 11. t.m., slovesnost ob 70-letnici ustanovitve italijanske vsedržavne Zadrugne zveze »Confcooperative« in 75-letnici Združenja italijanskih kmečkih in obrtnih posojilnic. Ob tej priložnosti je Papež Janez Pavel II. spregovoril skoraj 10 tisočglavi množici in poudaril, da je izkušnja zadrug še vedno aktualna ter ustrezna sodobnemu pojmovanju gospodarstva. V skrbi za gospodarsko rast je zadrugna oblika ustvarjanja dohodka zelo pozitivna, ker izhaja iz preprostega načela, da spoštuje človekovo dostojanstvo. V Rimu so za to priložnost odpotovali tudi predstavniki slovenskih hranilnic in posojilnic v Italiji.

1903-4). 3) Sledile so druge uprizoritve »Zlatoroga«, tako v Münchnu 1905.

V slovenščino je Baumachovo delo že 1886 umetniško prepesnil Anton Funtek, izdala pa ga je založba Kleinmayr & Bamberg v Ljubljani (druga izdaja 1922). Toda še poprej, leta 1885, je bil Zlatorog preveden v češčino in na začetku stoletja, leta 1907, tudi v poljščino. V času med obema vojnama nastane tudi italijanski prevod, ki ga je pripravil Ario Tribel-Tribelli (izdano v Trstu 1930). Leta 1931 je izšel lužiško-srbski, leta 1937 pa tudi srbski prevod. Po drugi svetovni vojni je slovenski založnik Trofenik v Münchnu pripravil leta 1968, za 100-letnico prvega izida, dvojezično nemško-slovensko izdajo (Baumbach-Funtek); spremno besedo sta napisala ugledna izvedenca H.J. Kissling ter L. Kretzenbacher. 4) Nekaj let pozneje je tržaška profesorica Ilse Hofmann prevedla Baumachovo pesnitev ponovno v italijanščino (Conegliano 1975). V matični Sloveniji pa po zadnji vojni nacionalnega Zlatoroga niso več izdali, pa tudi ne prevajali, niti v druge južnoslovenske jezike.

Toda Zlatorog je že do druge svetovne vojne osvojil Srednjo Evropo in se predstavil široki javnosti kot izvirna pripovedka in bajka, v kateri se odraža izredna izrazna moč ljudskega izročila Slovencev. Doslej še nobeno drugo slovensko delo, čeprav v nemški pesnitvi, ni doživelo takšnega prodora v svet.

Slovenska kulturna javnost je v pripovedki o Zlatorogu spoznala svojo nacionalno legendo. Bila je tedaj, po številnih prireditvah in taborih, že narodnopolitično povsem prebujena in zavedna, toda pod nenehnim nemškonacionalnim pritiskom, ki je bil usmerjen v omalovaževanje slovenstva in njegovega izročila. Slovenskim narodnjakom, ki so si prizadevali, kako bi slovenstvu priborili primeren ugled, je bila poetična zgodba o Zlatorogu, ki je doživela v samem nemškem svetu takšno navdušenje, kakor naročena. Baumbachovo pesnitev je poznala Evropa in je spremljala Zlatoroga kot edinstven slovenski simbol, kar je pomenilo nedvomno močan argument proti nemškutarjem in njihovi protislovenski propagandi, s katero so hoteli prikazati duhovno revščino slovenskega ljudstva.

(Dalje)

- 1) K. Deschmann: *Die Sage vom Goldkrikel (Zlatorog)*, Laibacher Zeitung, Ljubljana 20. februarja 1868
- 2) L. Röhrich: *Europäische Wildgeistersagen*, v: *Rheinisches Jahrbuch für Volkskunde* 10 (1959) — gl. R. Wildhaber: *Das Tier mit den goldenen Hörnern, Alpes Orientales VII*, München 1975, str. 98
- 3) gl. Slovan II, 1903-4, str. 158 Primorski Slovenski Biografski Leksikon (PSBL), Gorica 1975 (Rudolf Baumbach)
- 4) R. Baumbach - A. Funtek: *Zlatorog. Eine Sage aus den Julischen Alpen*, Trofenik Verlag, München 1968